

Štefica Cvek nagraduje

ŠTEFICA CVEK naziv je nagrade ili preciznije, književnog izbora, koji organizuje i dodeljuje grupa književnih kritičarki *Pobunjene čitateljke za najbolja pobunjena* prozna dela objavljena u prethodnoj godini.

Najpre, zašto nagrada?

Štefica Cvek osmišljena je sa ciljem ohrabivanja pobunjenih književnih praksi, prvenstveno feminističke književnosti, kao i kritičkih čitanja književnosti - iz feminističke, antitkolonijalne, marksističke i kvir perspektive. Inicijativa potiče iz prepoznavanja marginalizovanosti ovih perspektiva u postjugoslovenskoj književnoj kritici i skrajnutosti autorki u regionalnom književnom polju. Ideja iza nagrade takođe se oslanja i na dosadašnji rad *Pobunjenih čitateljki* na premrežavanju postjugoslovenskog književnog polja, na afirmaciji međusobnog povezivanja akterki i aktera, razmene poetika i kritičkih čitanja.

Zašto Štefica Cvek?

Zato što je *Štefica Cvek u raljama života* Dubravke Ugrešić klasik feminističke jugoslovenske književnosti, i kao takav od suštinske važnosti za (post)jugoslovensku feminističku književnu tradiciju. Zato što se poigrava tipično ženskim žanrom ljubavnog romana, ukazujući na njegovu relevantnost i subverzivne potencijale. Zato što, praveći sponu između lju-

Jedinstvenost „Štefice Cvek“ među regionalnim književnim nagradama jeste i u procesu izbora... A broj izabranih dela će se menjati svake godine, u skladu sa tim šta produkcija ima da ponudi

bića i visoke literature, time ujedno podriiva žanrovske hijerarhije, ustaljene književne i vanknjiževne hijerarhije između *muških* i *ženskih* tema, između muških i ženskih perspektiva. Zato što ukazuje na sponu između ljubića i tzv. ženske proze, između postmodernizma i ženske proze, između stvaranja teksta i konteksta, između romanesknog pisma i viševjekovne usmene tradicije koju su kreativno stvarale zajednice žena.

Zašto postjugoslovenska?

Ove godine nagrada se fokusira na dela pisana na zajedničkom jeziku, što je isključujuće ne samo za sva dela objavljena na srodnim jezicima (poput slovenačkog i makedonskog), nego i za postjugoslovenska dela u prevodu i autorke i autore koji žive unutar ovih prostora ali pišu na manjinskim jezicima. Kako su uzroci ovih ograničenja u nedostacima resursa za odgovorno izvođenje jednog znatno kompleksnijeg procesa izbora, ali ne i u

nedostatku volje, ovogodišnju *Šteficu Cvek* treba videti kao prvi korak u daljem razvoju nagrade.

Zašto nagrada kao književni izbor?

Iako koristimo oba termina, *Štefica Cvek* zamišljena je kao priznanje vrednim tekstovima koje neće podsticati kompetitivnost u književnom polju. Neće praviti strogo rangirane hijerarhije i neće ukalupljivati produkciju svake godine u jedan zauvek zadat uski kalup, najčešće *jednog* najboljeg dela. Ova zamisao u skladu je sa

Jedinstvenost *Štefice Cvek* među regionalnim književnim nagradama jeste i u procesu izbora, koji sadrži dve glavne faze. U prvoj fazi smo pozvale što veći broj kulturnih radnica i radnika u književnom polju (književnice/i, urednice/i, kritičarke/i, novinarka/i) da predlože naslove pobunjene prozne književnosti objavljene tokom 2021. Njih 54 predložili su ukupno 76 knjiga, od kojih je u konkurenciju prema žanru, godini i jeziku prvog izdanja ušlo 48 (16 knjiga autora i 29 knjiga

ciljem *Štefice Cvek*, kojom se žele afirmirati tekstovi vredni pažnje, a tekstovi pažnju mogu zaslužiti na razne načine - otvaranjem novih tema, originalnim pristupom temama, stilskom ili formalnom inovativnošću, ne isključivo jer su *najbolji*. Uostalom, preispitujemo i samu kategoriju *najboljeg* u književnosti - najboljeg po čemu? Za koga? Stoga, broj izabranih dela će se menjati svake godine, u skladu sa tim šta produkcija ima da ponudi.

Kako smo odlučivale?

autorki te tri kolektivna dela). Pored preporuka za knjige, zamolili smo ih i da proslede kontakte drugih koleginica i kolega koji bi mogli dati svoje preporuke, što je doprinelo stalnom uvećavanju zajednice.

Ono što nam je u ovoj fazi bilo značajno i iznenađujuće jeste reakcija književne zajednice kojoj smo se obratili. Njihovi mahom pozitivni komentari delovali su

Nastavak na strani II

Spisak ispitanica/ka

Milan Arandelović
Dragan Babić
Adisa Bašić
Luiza Bouharaoua
Dragana Brković
Rumena Bužarovska
Jasna Dimitrijević
Ferida Duraković
Arman Fatić
Ana Fazekas
Ivana Golijanin

Vladislava Gordić Petković
Monika Herceg
Lejla Kalamujić
Olja Knežević
Goran Korunović
Tamara Kovačević
Bojan Krivokapić
Tamara Krstić
Katarina Luketić
Ivana Maksić
Senka Marić

Antonela Marušić
Barbara Matejčić
Tijana Matijević
Lamija Milišić
Boris Postnikov
Olja Savičević Ivančević
Korana Serdarević
Zorana Simić
Tanja Stupar
Nikolina Todorović
Sara Tomac

Espi Tomičić
Jasmina Vrbavac
Matej Vrebac
Ivan Šunjić
Jasna Jasna Žmak
Saša Ćirić
Vedrana Bibić
Vladimir Arsenijević
Gordana Danilović
Katarina Lazarević
Dalibor Plečić

Nastavak sa strane I

Štefica Cvek nagrađuje

ohtabrujuće, ali i kao znak da postoji klima za ovakvu inicijativu, interesovanje i potreba.

U drugoj fazi, žiri *Pobunjenih čitateljki*, koji je uključivao uredništvo portala *Bookvica.net*, Nađu Bobičić, Borisava Matića i Daru Šljukić, i dve saradnice iz Bosne i Hercegovine i Hrvatske, Maju Abadžiju, urednicu *Ženske čitaonice* pri *PEN Centru BiH*, i Ivanu Dražić, urednicu portala *Booksa.hr*, prolazio je kroz preporučene naslove i napravio selekciju za ovogodišnju nagradu *Štefica Cvek*.

Prema kojim kriterijumima?

Čitamo dela uzimajući u obzir i *tekst i kontekst*. Važna nam je *politika* teksta, kao i poetika - uostalom, polazimo od toga da uvek posto-

ji izvesno preplitanje jednog i drugog. Tako tumačenje konstruišemo kroz osvrt na istorijski, društveno-politički kontekst dela i na njegovo komuniciranje sa tim kontekstom. Istovremeno, jednako se služimo i metodom pažljivog čitanja, posvećujući pažnju jeziku teksta, stilskim i formalnim postupcima.

Najbolji način da prosudite naše kriterijume jeste čitanjem samih knjiga koje smo uvrstile u ovogodišnji izbor.

Šta je nagrada?

Pitanje sadržaja nagrade još je jedan promenljivi element. U nedostatku finansijskih sredstava, ovogodišnja nagrada je simbolična. Nadamo se da će od sledeće godine ovaj nedostatak biti premošten - jer književnost posmatramo kao rad, ali pre svega jer nema afirmacije feminističkog i angažovanog stvaralaštva bez finansijske podrške.

Oporbena gesta

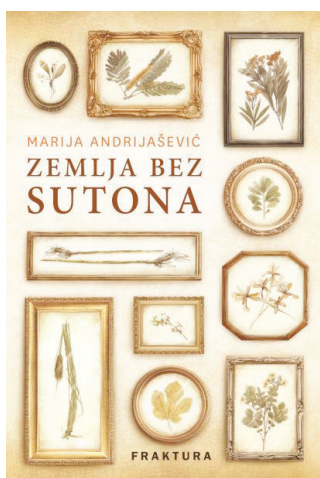
Dubravka Ugrešić povodom nagrade „Štefica Cvek“

Kada iz zraka gledamo urbanu Europu, vidjet ćemo standardan pejzaž, gradove s trgovima, a na sredini trga stoji spomenik, konjanik s falusoidnom perjanicom na glavi. Evropski urbani pejzaž podsjeća nas na lažne bogove kojima smo se klanjali i kojima se uporno klanjamo. U jednom evropskom gradu postoji spomenik konjanika. Konjanik je neki mjesni heroj, lovac koji je ubio vepa. Taj veproubojica nema doduše faličku perjanicu na glavi, ali nosi lovački šešir s fazanovim perom, što je u simboličkom smislu isto. Zato je svaki javni spomenik (iako su neobično takvi rijetki) posvećen književnim junacima - poput spomenika *Don Quixotea* u Washingtonu, Andersenovog *Male sirene* u Kopenhagenu, Shakespeareovog *Julije* u Veroni ili javnih skulptura mačka *Garfilda* razasutih po Americi - neka vrsta kulturne sabotaže.

Ideja da se prema mojoj književnoj junakinji Štefici Cvek nazove književna nagrada - koja će poticati stvaralaštvo spisateljica iz cijele Jugo-zone - velikodušna je, unikatna, mudra i idejno produktivna. Naime, nagrada koja nosi ime književne junakinje preusmjerava pažnju sa autora/ice teksta na sam tekst. U vremenu opće narcisoidne kulture takva je gesta oporbena. Nagrada *Štefica Cvek* zamišljena je da bude ta oporbena gesta. Nadam se da će to zadugo i ostati.

Obrazložena nagrađena dela

ZEMLJA BEZ SUTONA Marije Andrijašević (*Fraktura*, Zagreb 2021).

Objavljen gotovo 15 godina nakon sada već kulturne pjesničke zbirke *Davide, svašta su mi radili* (2007). Marija Andrijašević je, dakle, po vokaciji primarno pjesnikinja, a u romanu je vrlo uspješno ispreplela znanstveni diskurs, nježan pjesnički stil te žargon i dijalekt. U svakom slučaju, radi se o knjizi koja se u suvremenoj književnoj produkciji po mnogočemu ističe i zbog svega navedenoga jednoglasno joj je dodijeljena ova nagrada!

O ŽIVOTU RADNICE KRAJEM DVADESETOG STOLJEĆA Gorana Ferčeca (*Fraktura*, Zagreb 2021).

U stilski, formalno i širinom zahvata teme i epohe višestruko ambicioznom romanu, Ferčec je uspio da ispravi nepravdu nanošenu jugoslavenskoj radnici, nepravdu onih koje su izbrisane iz pamćenja i istorije, ili svedene na karikaturu. Zato što je uspio u najvećem književnom zadatku, da sa empatijom prikaže i klasno

Goran Ferčec

O životu radnice krajem dvadesetog stoljeća

FRAKTURA

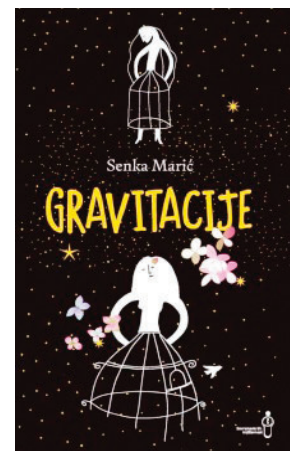
i rodno deprivilegovana iskustva, da vrati dignitet onima kojima je oduzet, zato je romanu *O životu radnice krajem dvadesetog stoljeća* dodijeljena nagrada koja nosi ime još jedne obične junakinje, Štefice Cvek.

POŽURI I IZMISLI GRAD Lejle Kalamujić (*Štrik*, Beograd 2021).

Naslovna priča *Požuri i izmisli grad* posljednja je u zbirci i može se se čitati kao njen zaključak. Priča je to o ženskom prijateljstvu i potpori u bolesti i posljednjim trenucima života. Ova priča, kao uostalom i cijela zbirka, prikazuje i u čitatelju izaziva čitav spektar emocija, od tuge i ljutnje, do bliskosti i topline. Upravo u tome leži kvaliteta i snaga zbirke, i zato ova nagrada!

GRAVITACIJE Senke Marić (*Buybook*, Sarajevo 2021).

Knjiga se odlikuje, prvenstveno, istančanim stilom, lirskom prenapregnutošću izraza čija dotjeranost jednako oduševljava i u standardu i u skazu. Iako je već viđen u postjugoslavenskoj književnosti, postupak fragmentarnog pripovijedanja omogućava pitkost čak i kad otežava snalaženje u tekstu i identifikaciju pripovijednog glasa. Marić ima talenat da uvjerljivo ispreplete lokalno i globalno žensko kulturno naslijeđe - sevdah i Eumenide su podjednako važne referentne tačke za njenu junakinju, baš kao i tarot i čitanje iz taloga kafe. Konačni rezultat je stilski raskošan i intelektualno uzbuđljiv tekst koji poziva na nova čitanja.

O ženama i nagradama

Piše: Rumena Bužarovska

U toku decembra 2021. *Makedonska kinoteka* u Skoplju organizovala je nedelju poljskog filma. Kinoteka je državna institucija - malo zastarela, ali simpatična, s lepim programom i nežnim uspomenu na prošlost. U istoj socijalističkoj zgradi ranije je bila i biblioteka i čitaonica u kojima je dobar deo nas proveo detinjstvo. Zato sam se zaista, čim sam otvorila vest na zvaničnom sajtu *Kinoteke* s najavom nedelje poljskog filma, duboko i suštinski uznemirila kada sam u kratkom tekstu od samo 239 reči naišla na sledeći pasus:

„Nagrade koje su na filmskim festivalima po svetu dobili ovi naslovi mere se u trocifrenim brojevima. Troje od autora ove reprezentativne selekcije su žene, ali filmovi Holand, Šumovske i Sadovske dokazuju da njima uopšte nije potrebna neka politika rodne ravnopravnosti, budući da kvalitet njihovih dela govori više od svih strategija“.

Razume se, autor ovog teksta je muškarac. Koja je njegova motivacija da, od svega što može da kaže o ovim trima rediteljicama i njihovom stvaralaštvu, istakne da *ialo* su žene, stvarno su bile kvalitetne, pa su zato i zaslužile nagrade koje su dobile? Nesumnjivo, ova misao ima i svoje naličje, često ponavljani kliše o „ugroženim“ muškarcima, koji se plaše da sa svojim ispotprosečnim delima ne mogu više tako lako da poberu hvalospeve i dobiju pristup raznoraznim fondovima: žene nezasluzeno dobijaju nagrade u poslednje vreme zarad „neke politike rodne ravnopravnosti“ i zarad nekakvih „strategija“, i razume se, zato što je sada to moderno. Konačno, ovaj užasan *Kinotekin* tekst implicira da žene, zamislite, ponekad mogu čak da budu jednako dobre kao muškarci, koji su svakako norma u odnosu na koju se meri kvalitet.

KRAJ RASPUSTA I DRUGE PRIČE Ane Miloš (*Booka*, Beograd 2021).

Ana Miloš služi se u jednoj priči realističkim postupkom, dok će u drugoj koristiti satiru i grotesku. Na stranicama knjige ima klasičnih priča o odrastanju i porodičnih priča, ali ima i

elemenata *new weirda* i začudno pomerenih žanrovskih amalgama. Ono što je, ipak, možda najviše opredelilo ovu zbirku za nagradu *Štefica Cvek* jeste to što se u središtu ovih različitih formalnih obrazaca nalaze sasvim *obični*, a vrlo često i marginalizovani likovi - velikim delom žene - čijim se problemima Ana Miloš bezrezervno i promišljeno bavi.

EXIT - RESTART Sonje Ražnatović (*Rende*, Beograd 2021).

Knjiga *Exit - Restart* našla se u izboru za nagradu *Štefica Cvek* upravo zato što na promišljen i neposredan način tematizuje savremena kvir iskustva, izazove ženskog autorstva, ali i najšire shvaćenu *sverodnu* (ili *nadrodnu*) potragu za smislom kroz kreativnost umetničkog stvaralaštva, kao i kroz prevazilaženje višestrukih društveno nametnutih okvira.

I sama sam bezbroj puta bila tako tretirana kao autorka. Imam sreću, govorili su mi, što su sada moderne književnice i teme kojima se bavim. Neizgovorena misao koja iza toga sledi jeste da me inače niko ne bi cenio i da sam suštinski nekvalitetna. A to je uvek zamaskirano u oblandu učtivosti i samoproglasašene objektivnosti racionalnog muškarca. Prvo, samim tim što razgovara sa mnom i posvećuje mi pažnju, treba da sam polaskana. Bavljenje mnom i mojom književnošću, suštinski, predstavlja kompliment - kao što u iznad navedenom primeru predstavlja kompliment to što su tri poljske rediteljke dobre kao i muškarci. Drugo, ako se pobunim, biću optužena da sam sujeta i da ne trpim kritiku, i svakako, da nisam ljubiteljka objektivnosti (samo-proglašene, razume se) - nakon čega moje stanovište, kao i književnost, bivaju automatski devalvirani. Stoga, kako ne bih bila etiketirana kao neracionalna, sujeta i nekvalitetna, treba da ćutim na sistemski uspostavljene nepravde, kao što je to na primer nenagrađivanje žena - kako i u filmu i u pozorištu, tako i u književnosti i u brojnim drugim oblastima.

Razume se, ne želimo da ćutimo, i zato i počinjemo da otvaramo ove teme, i pored etikete agresivne i nekvalitetne kliše žena, koju dobijamo od patrijarhalnih tvoraca ispotprosečnih dela. Činjenice i brojke nesumnjivo pokazuju frapirajuću diskrepancu u nagradivanju žena u odnosu na muškarce. Na globalnom nivou, uzmite na primer *Nobelovu nagradu za književnost* (dobilo ju je svega 16 žena), a zatim krenite da brojite nagrade na postjugoslovenskom prostoru i videćete da se dobitnice najčešće mogu izbrojati na prste jedne ili dve ruke, kao u slučaju *Nimove nagrade*, koja se dodeljuje od 1953. i ima samo šest dobitnica, ili pak *Meše Selimovića* sa četiri i *Struških večeri poezije* sa pet. U Makedoniji je najza-

nimljiviji slučaj s nagradama za pripovetku *Živko Čingo* i *Nova Makedonija*, gde su muškarci i žene izjednačeni među dobitnicima - ali samo zato što je konkurs anoniman (*Pobunjene čitateljke* su napravile sjajno i opširno istraživanje rodne zastupljenosti na polju književnih nagrada, kritika i festivala na postjugoslovenskom prostoru, *Monitoring književne kritike*).

A šta vam toliko znači ta nagrada? Budi iznad toga! Što se toliko jedeš oko toga? - i to su izrazi koje često čujem kao odgovor na negodovanje zašto žene skoro da uopšte ne dobijaju nagrade za svoj rad kao autorka, umetnice i naučnice. Da li zaista treba da se jedemo oko državnih nagrada u čijim komisijama sede ljudi koji tradicionalistički smatraju da je književnost koju pišu žene i u kojoj se govori o ženskim iskustvima manje vredna? Što su pa takve nagrade toliko bitne?

Nagrade su bitne, i pored njihove šovinističke tradicije, zato što povećavaju vidljivost autorki i daju im određenu etabriranost u društvu, uz koju ide i priznanje od šire javnosti. Razume se, ukoliko su novčane, i tako doprinose ekonomskom blagostanju žena, koje ionako zarađuju manje od muškaraca. Čak i ako je nagrada jedna obična plaketa ili jeftino odštampan list papira (kao što je to često u Makedoniji), mediji prenose o njoj i oko nje se diže prašina. Autorke dobijaju medijski prostor i mogućnost da iskažu svoj društveni i umetnički stav. Njihova dela se čitaju ili gledaju, a time se automatski autorka i u budućnosti više objavljuju, čitaju, postavljaju, ekranizuju.

Pre izvesnog vremena sam sa svojom prijateljicom rediteljkom komentarisala nagrade uručene na jednom našem pozorišnom festivalu. Velike, bitne nagrade - reditelj, predstava, tekst - svakako su rezervisane za autore muškarce i predstave sa muškom tematikom (če-

Šumić vešto koristi različite književne obrasce, od postmodernističke naracije, preko magičnog realizma pod snažnim uticajem latino-američke i španske proze, pa do trilera i misterije. *Herbarij svete smrti* sveža je, autentična i uzbudljiva zbirka priča kakva se retko sreće u regionu.

STJENICE Martine Vidajić (*Knjižara Ljevak*, Zagreb 2021).

Roman Martine Vidajić, stilski gust i gotovo opipljivo sugestivan, odlično izgrađene dinamike i napetosti, na umjetnički uvjerljiv način pokazuje svu kompleksnost sistemske uslovljenosti višestrukih opresija i eksploatacije. Promišljeno otvarajući neke od ključnih tema prema kojima je koncipirana i nagrada *Štefica Cvek*, ovaj roman ju je u najboljem smislu te riječi i zaslužio.

sto agresivnom i ratničko-epskom). Kao i u filmu, nagrade što odlaze ženama jesu one koje *moraju* da im se daju (nagrade za ženske uloge), i one koje patrijarhat devalvira kao ženske - šminka, kostimografija, pa ponekad i scenografija. Predložila sam prijateljici da je vreme da uspostavimo našu nagradu, koja će za razliku od skoro svih drugih biti imenovana po ženi. (Prebrojte nagrade koje znate, da vidite hoćete li se setiti barem jedne sa ženskim imenom.) Zatim ćemo staviti samo žene u komisiju, i možda jednog muškarca. Nagrada će biti plaketa ili statua koju će uraditi naša umetnica. Sve nagrade ćemo dati ženama, osim onih koje moraju da se daju muškarcima, kao na primer za mušku ulogu, a možda i za specijalne efekte dodelimo nekom muškarcu. Ako nas pitaju zašto smo nagrade dale samo ženama, reći ćemo da smo ih strogo dodeljivale po kvalitetu, a ne po rodnoj pripadnosti.

Znam da je ta ideja pomalo radikalna, i neću je ostvariti, ali ako bilo koja druga želi, samo napred. Razume se, daleko bolje rešenje je nagrada *Pobunjenih čitateljki - Štefica Cvek*. Iako svojim imenom pre svega odaje zasluženi omaž našoj Dubravki Ugrešić, takođe nam saopštava da su i ženska iskustva u književnosti važna. I ako nam već etablirane državne nagrade sa šovinističkim tradicijama daju poneko utešno prvo mesto, tek koliko da narednih pet-šest godina mogu da budu mirni i da se opet dodeljuju samo muškim autorima, zašto onda da nemamo i mi svoju, i to takvu koja će sestrićima objediniti bivše republike Jugoslavije, podstičući zdravo polje za kritiku i nadmetanje, ali i podršku? Ako nas već uporno isključuju iz kanona i oduzimaju nam vidljivost, krajnje je vreme da same sebi stvorimo prostor, da same uspostavimo kanon i da same etabliramo naše priče.

MOJA DOTA Nore Verde (*Oceanmore*, Zagreb 2021).

Roman Nore Verde *Moja dota* samo je na prvi pogled jednostavno štivo: ova autofikcija s elementima bildungsromana zahvata neke od najvećih bolki savremenog društva. Uvjerljivo predočavajući nježnu atmosferu *babinoj krila*, autorica idilični ton prekida uznemirujućim i oštroumnim razmišljanjima i pitanjima svoje mlade junakinje. Ova knjiga, naposljetku, blagodareći djetinjoj perspektivi, iskreno i autentično progovara i o klasnom sramu, queer identitetu, napetosti između centra i periferije, gradeći slojevit i empatičan roman koji će dugo ostati s čitateljem/icom.

MERIMA OMERAGIĆ: Djelujemo u društvima koja predano rade na poništavanju i potcjenjivanju ženske kreativnosti i djela

Razgovarala: Barbara Matejčić

Merima Omeragić, teoretičarka književnosti i kulture, zaposlena je kao znanstvena istraživačica pri *Centru za interdisciplinarnu studiju Univerziteta* u Sarajevu. Bavi se feminističkim, rod- nim i queer te transnacionalnim studijama, kao i teorijom interseksionalnosti. Podrobnije se pi- sanju Dubravke Ugrešić posvetila u magistar- skom radu, a onda su se niz godina kasnije au- torice našle u razgovoru. Naime, nedavno je iza- šla knjiga *Brnjica za vještice* Dubravke Ugrešić (*Multimedijalni institut, Zagreb*), čiji je prvi dio autoričina esejistička rekapitulacija četrdeseto- godišnjeg zajedništva sa Šteficom Cvek, ali i nji- hovih odvojenih književnih i vanknjiževnih ži- vota, dok je drugi, opsežniji dio dugi intervju Merime Omeragić s Dubravkom Ugrešić. Inter- vju je nastao prvotno u okviru onlajn festivala *Drugarice - žene i ženski kolektivi na postjugo- slovenskoj kulturnoj sceni* crnogorskih nevladi- nih organizacija *Institut za savremenu umjet- nost i NOVA - Centar za feminističku kulturu*. Razgovarali smo s Merimom prvenstveno o po- ziciji feminističkih književnih teoretičarki i kri- tičarki unutar znanstvenog polja rada, kao i o poziciji književnosti koje pišu žene u okviru vi- sokoškolskih programa.

* Pokretačice „Štefice Cvek“ kažu da će se tom nagradom nagrađivati „pobunjena knji- ževnost“. Što bi takva književnost bila za vas?

- Sudeći prema najavama koncepta nagrade *Štefica Cvek*, pobunjena postjugoslavenska pro- zna književnost bi trebala da dobije, uslovno re- čeno, zaslužno priznanje i neophodan javni

Sudeći prema najavama koncepta nagrade „Štefica Cvek“, pobunjena postjugoslavenska prozna književnost bi trebala da dobije, uslovno rečeno, zaslužno priznanje i neophodan javni prostor, kao i da bude suštinski provučena kroz mehanizme demarginalizacije u čitanjima i analizama

prostor, kao i da bude suštinski provučena kroz mehanizme demarginalizacije u čitanjima i analizama. Ukoliko treba detereminirati pobu- njenu književnost, najšire to bi bila književnost s jasnim estetičko-etičkim dimenzijama, knji- ževnost s namjerama, to jeste ona koja u sva- kom smislu prevazilazi granice, destabilizira si- steme, dekonstruiše norme i sisteme, izaziva, podri- va i inovira.

* Posljednje godine, možda i desetljeće, post- jugoslavensko književno polje snažno su obilje- žile autorice i književnost koja je svjesna različi- tih oblika tlačenja i nejednakosti. Stoga se ne bo- jim se da bi slika tih književnosti mogla više ika- da izgledati kao fotografija popularne književ- ne generacije fakovaca na kojoj su bili sve sami muškarci. Jesam li previše optimistična?

- Divim se vašem optimizmu, plašim se svo- je skepse. Vjekovna potlačenost, specifično is-

kustvo borbe u zadnjih pedeset godina i privid u osvojenim pravima, kao i prijeteći kapilarni pa- trijarhat upozoravaju na konstantni oprez. Na- žalost, u polju književnosti stvari se odvijaju vr- lo sporo, skoro neprimjetno. Talentovanih spi- sateljica i autorke je svakako više, o čemu svje- doči i proboj na književno tržište. Pohvalno je da se autorke bave različitim i intrigantnim te- mama, međutim zabrinjava njihova repozicio- niranost producirana u rasponu od nevidljivo- sti i cenzure preko pogrešnog interpretiranja do otuđenja i pristajanja na zadate, propisane ulo- ge i literarne obrasce. Mi i dalje djelujemo u društvima koja odolijevaju kritičkim interven- cijama, koja se odupiru novim teorijama i koja predano rade na poništavanju i potcjenjivanju ženske kreativnosti, uprkos pluralizmima emancipacijskih napora, kojih je sve više. Dakle, dok intenziviramo i neprestano kritikujemo, re- definiramo i napadamo kanone, re/afirmiramo moć i kreativnost ženskog pisanja, dokle bude- mo podrivale dvostruke književne standarde, dok naše vrijeme trošimo na borbu za našu stvarnu vidljivost i za priznanje - naša borba će trajati uvijek.

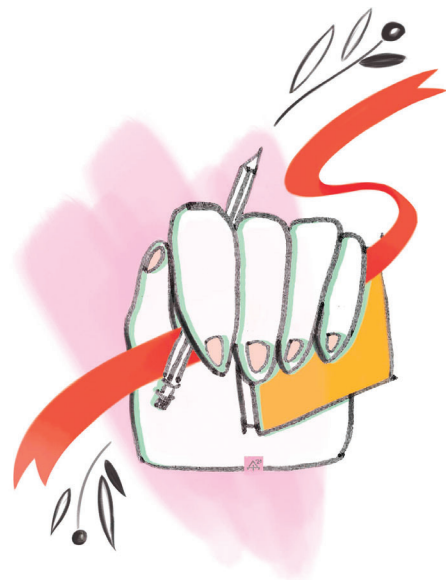
* Kroz povijest su muški pisci kanonizirali muške likove i njihova iskustva učinili univer- zalnima, a žene su ih čitale. Danas kad sve više žena piše, muškarci ih uglavnom ne čitaju jer pišu o „ženskim“ iskustvima. Na sreću, čitateljski svijet je dominantno ženski pa spisateljice imaju publiku. Kakvo je vaše iskustvo u znan- stvenim krugovima, jesu li teoretičari književ- nosti u dijalogu s feminističkom književnom te- orijom i/ili kritikom?

- Naučni i akademski krugovi su iz nekog razloga poprilično zatvoreni za feminističko iz- učavanje književnosti. Nažalost, zahvaljujući bi- narnoj matrici, naučnice se često paternalizira- ju, pri čemu se kontrolira njihov rad i osujećuje izbor. Ukoliko ne podrivate normirani poredak istorije, nacionalne književnosti i kanona, ako prihvatate nepisana pravila igre i podređenu poziciju, vaš rad može biti uslovno prihvaćen, ali ne i priznat. To znači da trebate da se na stro- go propisan način bavite tamo nekim - patrijar- halno feminilnim - ženskim temama koje ne bi *izazivale* i ulazile u osjetljivo minko polje de- stabilizirajuće kritike. Među antagonističkim normama unutar akademskog polja, u prostoru nedovoljnog ženskog saveza te neprijateljstva muškaraca potrebno je iznova osvajati prostore, osmišljavati strategije i dekonstruirati insti- tucionalno, maskulinocentrično mišljenje i shodnu stigm nadvijenu nad feminističku kri- tiku i teoriju književnosti te izboriti drugačiju poziciju od one klasične naučnice, zburado pro- kazane kao opasne, lude, neozbiljne i nedovolj- no formatirane da bi se bavila naukom o knji- ževnosti.

* Iako je spisateljica sve više, još ih je uvijek vrlo malo među dobitnicima nagrada i u škol- skoj lektiri. Postaju li prisutnije u visokoškol- skom književnom obrazovanju?

- Nažalost, situacija je slična i u polju visoko- školskog obrazovanja. U polju akademije suo-

čene smo u prvom redu s mučnim zadacima ra- zaranja stereotipa o feminističkoj kritici i afir- macije i legitimnosti, odnosno relevantnosti upotrebe tog angažiranog pristupa. Imam uti- sak da smo uvijek na počecima, suočeni s neiz- lječivom amnezijom koja nam ne dozvoljava da se oslonimo i ispoštujemo napore pretkinja te unaprijedimo vlastiti rad. Djela spisateljica su rubno prisutna u akademskim kurikulumima te se u sklopu studijskih programa najčešće izu- čavaju u strogo propisanim i kontrolisanim kontekstima akademskih ne/sloboda kakve či- ni, recimo, nacionalna književnost. Iz toga pro- ističe dvostruki problem - formiranja kompe- tentnih čitateljica/telja i kadra za rad s osnovno- školkama/cima i srednjoškolkama/cima. Ote- žavajuću okolnost čini i svojevrsni monopol po- jedinih akademkinja i naučnica, ograničavanje

u izboru problema i pitanja, postojanje neprija- teljstva među samim ženama. S druge strane, primjetan je i ohrabujući broj naučnica i profe- sorki na fakultetima kojima je cilj da osnažuju studentkinje, potenciraju razvoj njihove samo- svjesnosti te kroz predan predagoški i naučni rad zastupaju strategijski raznovrsnije, transdi- siplinarne i interseksionalne analize i čitanja književnosti.

- Čitajući vaš opsežan intervju s Dubravkom Ugrešić u „Brnjici za vještice“ rekla bih da su preokupacije Dubravke Ugrešić nepromjenji- ve desetljećima, a čini se da se ni kontekst u svojoj suštini nije puno mijenjao?

- Cjelokupno djelo Dubravke Ugrešić ocje- njujem kao veliko polje u konstantnoj izgrad- nji u tretiranju različitih tema, fenomena i pro- blema. Ovaj, volim vjerovati, naučni intervju od koncipiranja je bio baziran na poznavanju njenog spisateljskog raspona, ali svakako i mo- jih aspiracija da sa vrijednom sagovornicom prodiskutiram goruća ženska pitanja uopšte, ali i specifična iz polja književnosti i kulture. Rekla bih da je zajednička ideološka, lična, po-

litička i neminovno ženska, ali i angažirana i estetska tačka gledišta s koje autorka piše već godinama suštinski nepromjenjiva. To je bes- kompromisna, etička kritika društvenih mal- formacija. Nažalost, svjedokinje smo da i savre- meni, naši živući konteksti neprestano podsje- ćaju na vibrantnu moć zla oko nas, tako da je preuzimanje tog nimalo lakog spisateljskog za- datka Dubravke Ugrešić označilo u prvom re- du kritiku bolji terminalne faze realsocijali- stičkog sistema, preko sukoba s okrvavljenim nacionalizmima i klerikalizacijom 1990-ih go- dina, što je rezultiralo njezinim brutalnim pro- gonom i optužbama za izdaju, pa sve do proni- canja u setove tranzicijskih neprilika današnji- ce. Kontekst se, nažalost, jeste mijenjao. Ne nu- žno po karakteru, ali u načinima funkcionira- nja dominantnih ideoloških moći umnogome jeste, pogotovo u dimenzijama inovirajućih mehanizama društvenih sistema koji su ute- meljeni u pateromilitantnim tlačiteljskim ma- tricama i produkciji opasnih vrijednosti. Stoga su ova naša borba, kao i pisanje Dubravke Ugrešić, pod znakom detekcije i kritike. Pod plamenom kreativnosti i vrhunske umjetnosti, ženske autonomije, spisateljske subjekcije i umijeća da se svaki čas koristi kao pogodan za rad.

- U vašoj kratkoj biografiji na internetu sto- ji da ste „skloni zaljublivanju u književne liko- ve“. U koje i kakve ste se likove zaljublivali i je li među njima bila i Štefica Cvek?

- Zapravo, radi se o potencijalu umjetničkih likova, prvenstveno junakinja da u meni kao kompetentnoj, profesionalnoj čitateljki pobu- de interesovanje ili čulo neophodno da bi se na- pustili okviri tradicionalnog - ne samo u pristu- pu, nego i u shvatanju pa i tumačenju onoga što fikcionalni lik reflektira u tekstualne i kontek- stualne prostore značenja. Presudan je karak- ter koji podučava, koji nešto znači, junakinja koja bespoštedno testira društvo, demistificira svjetonazore, secira obrasce i normative, tran- scendira nepojmljivo, nerijetko i sama autorka koja se subjektira u tekstu i stvara autonoman tekst obremenjen angažiranim značenjima. Konkretno, u pitanju su tekstovi koji osnažuju i odašilju u eter snažne poruke. Uprkos paro- dičnosti žanra ljubica, i roman *Štefica Cvek u raljama života* i ta mala tipkačica su reprezen- ti iskonski subverzivnog. Štefica je zasigurno jedna od tih junakinja koje su kreirane s kapa- citetom da čine promjene i uz koje dolazi spo- znaja. Junakinja Dubravke Ugrešić jeste kon- cept drugosti, margine i društvene nepoželjno- sti i otuđenja. Reprezent je inspirativnog za- htjeva za ispravnim dekodiranjem i poželjnom inovacijom strategija interpretiranja. Nažalost, u slučaju književnog života Štefice Cvek, i u for- malnom, dakle naučnom, kao i u popularnom čitateljsko-gledateljskom smislu - svjedokinje smo bolne relativizacije, dodatne stereotipiza- cije i četrdesetogodišnje promašene interpreta- cije romana. Stoga vjerujem da je Štefica zarad svih potencijala nadahnula i zaslužila jedan sa- svim novi i drugačiji literarni život.

Redakcija: Nađa Bobičić, Marija Božić, Irena Jovanović, Borisav Matić, Milica Ulemek, Dara Šljukić
E-mail: pobunjene.citateljke@gmail.com;
www.bookvica.net; www.mini.bookvica.net

"Ova publikacija objavljena je uz finansijsku pomoć američkog naroda putem američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) i Evropske unije. Za njenu sadržinu isključivo je odgovorno udruženje „Pobunjene čitateljke“ i ta sadržina nipošto ne izražava stavove USAID-a niti Vlade Sjedinjenih Američkih Država i Evropske unije."

